

SAVAŞ ALANLARI TURİZMİ: BİRLEŞİK KRALLIK SAVAŞ ALANLARI KAYNAK MERKEZİ ÖRNEĞİ VE KURTULUŞ SAVAŞI ALANLARININ TURİZM POTANSİYELİ

Onur AKBULUT*

Yakın EKİN**

ÖZ

Bu araştırmada tarih boyunca var olan fakat akademi dünyasında yeni ele alınmaya başlanan savaş alanları turizmi araştırılmıştır. Türkiye’de yer alan savaş alanlarına yönelik turizm potansiyeli de göz önünde bulundurularak bu turizm türüne yönelik İngiltere’de yer alan “Battlefield Trust” örgütü ve bu örgütün savaş alanları merkezi kendine has benzersiz özellikleri nedeniyle örnek olay araştırması ile detaylı bir şekilde incelenmiştir. Örgütten ve web sitesinden elde edilen belgeler ve bilgiler içerik analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin yakın tarihinde yaşanmış Kurtuluş Savaşının geçtiği belli başlı savaş alanlarının listesi çıkarılmış ve bu alanlara yönelik potansiyel turizm talebine ilişkin çeşitli öneriler getirilmiştir. Araştırma konusu olan Battlefield Trust örgütü tescilli savaş alanları ile ilgili bilgi bütünü oluşturulmasını İngiltere’de sağlamışken Türkiye’de benzer bir sivil toplum kuruluşunun eksikliği vurgulanmış ve hangi tür savaş alanı bilgilerinin bu turizm türü için envanter olarak kaydının yapılması ve belge haline getirilmesi gereği tartışılmıştır. Bu örneğe benzer bir düşünce yapısıyla mekânlar saptanmalı, konuyla ilgili görsel ve basılı dokümantasyon pazarlamada kullanılacak nitelikte zenginleştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, miras, ölüm ve savaş alanları turizmi

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Muğla. onakbulut7@hotmail.com

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Antalya. yakinekin@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 10.07.2017 Kabul Tarihi: 15.02.2018

BATTLEFIELD TOURISM: THE CASE OF UK BATTLEFIELD RESOURCE CENTER AND THE POTENTIAL OF TOURISM OF INDEPENDENCE WAR

ABSTRACT

In this research, the battlefields that existed throughout history but which have begun to be discussed recently in the academic world have been explored. The Battlefield Trust organization in Great Britain, which is based on such kind of tourism strategy, and its battlefield centers have been studied in detail through a case study due to their unique features, taking into account the historical battles in the history of Turkey and the potential of tourism for the related battlefields. The information and documents obtained from the organization and the battlefield center web site were investigated by content analysis method. In addition, a list of the major battlefields of the Independence War that took place in the recent history of Turkey has primarily been prepared and some suggestions have been put forward about the potential tourism demand for these areas.

Key Words: Culture, heritage, death and dark tourism, battlefield tourism

GİRİŞ

Turizm dünyanın en büyük endüstrilerinden biridir. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (The World Travel and Tourism Council-WTTC) dünya gayri safi milli hasılasının %12'sini turizmin oluşturduğunu tahmin etmektedir. Araştırmalar devam eden büyümeyi öngörürken, artan turizm hareketleri Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu gibi kurumların (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) kültürel miras alanlarında planlama ve yönetimin önemi üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur ("Managing Cultural World Heritage", 2017).

Dünya genelinde 163 ülkede 1000'den fazla dünya miras alanı bulunmaktadır ve bunların birçoğu önemli turistik destinasyonlardır ("World Heritage List", 2017). Dünya çapında, kültürel mirasları ziyaret etmek için seyahat edenlerin sayısı 2000 yılında 15.148.000'den 2014 yılında 19.619.000 sayısına ulaşmıştır. Bir başka deyişle %30'luk bir artış göstermiştir ("Cultural Heriatage Traveler", 2014). Getirdiği ölüm ve yıkım felaketlerine rağmen hatırlanan ve anılan savaşlarla ilgili aynı türden ürünler dünyada büyük olasılıkla turizmle ilgili ayrı tek bir turistik çekicilik sınıfını oluşturmaktadır (Smith, 1998, s. 203).

Urry'nin (1990, s. 33), "Tourist Gaze-Turist Bakışı" olarak adlandırdığı deneyimlerin ve materyallerin metalaştırılması modern toplumda birçok turizm deneyimi yaratmaktadır. Çağdaş toplumda gelişen iletişim araçlarıyla birlikte turisti güdeleyen ve turizme iten birçok seçenek bulunmaktadır. Savaş alanları turizmi, miras turizmi endüstrisinin bir parçası olarak geniş anlamda miraslara yönelik bir turizm hareketi olarak görülebilir (Miles, 2011, s. 3). Savaşlar ve vahşetle anılan alanlar yorumlayıcı yönden uzun zamandır geniş bir bağlamda miras turizmi yönünden ele alınmaktadır (Sharpley, 2009, s. 24). Olaylar neticesinde yaşanan acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ıstırap, korku ve ölüm insanları etkilemekte ve bu olayların yaşandığı yerlere yönelen bir turizm hareketi görülmektedir (Kurnaz vd., 2013, s. 57).

Uluslararası kaynaklarda dark tourism ya da thana tourism olarak adlandırılan karanlık turizm; ulusal çalışmalarda hüznün, keder, karanlık ve ölüm turizmi olarak geçmektedir (Çelik, 2017, s.44), Alili, 2017, s.40). Turistik deneyimleri daha geniş bir anlamda gruplandırılan karanlık turizm kavramı içinde yer edinmiş olan savaş alanları turizmi önemli bir turizm etkinliği kazanmıştır (Lennon ve Foley, 2000, s. 5). Hapishaneleri, gaz odalarını ya da ünlülerin mezarlarını keşfetmek için seyahat eden binlerce ziyaretçi artan bir şekilde belirginleşen miras turizminin karanlık ve boşlukta kalmış (niche) tarafı yaygın bir şekilde ölüm turizmi (thanatourism) ya da karanlık turizm (dark tourism) tanımlanmaktadır (Seaton, 1996, s. 235).

Tarih boyunca birbirlerine hasım olan uluslarda savaşla ilgili alanları ziyaret etme dürtüsü birçok insan tarafından paylaşılmaktadır (Lloyd, 1998, s. 17). Turizm sektöründe yeni çekicilikler ortaya çıkarmak için süregelen çabalar ve savaş alanlarını ziyaret etme ilgisi, savaş alanı turizmine odaklanmış bir miktar ikincil bir turizm fenomeni ortaya çıkarmıştır (Prideaux, 2007, s. 18).

Rose'a (1995, s. 127) göre savaş alanları, insanların onlara yükledikleri anlamlar olmaksızın bir şey ifade etmemektedir. Lloyd'un (1998, s. 21) çalışmasındaki tanıma göre savaş alanlarını ziyaret edenler, savaş ve ona katılanlar için belirli bir türde duygusal, zihinsel ya da dini duygular besleyen ve ifade eden bir grup ziyaretçidir. Bu faaliyetleri gerçekleştirenlerce oluşturulan turizm hareketliliği de genellikle hac turizmi, savaş alanı turizmi, ölüm turizmi ve miras turizminin bir birleşimidir (Basarin, 2011, s. 12).

Savaşlar insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, savaş alanı turizminin başlangıcına kanıt olarak 19. yüzyılda gerçekleşen Mont-Saint-Jean (Waterloo) muharebesinin gerçekleştiği alanı ziyaretler gösterilebilir (Basarin, 2011, s. 14). Dünyada benzersiz özellikleri olan Waterloo, Normandiya, Pe-

arl Harbor, Verdun, Gettysburg, Iwo Jima ve benzeri birçok savaş alanı bulunmaktadır.

Türkiye’de ise yerli ve yabancıların ziyaret ettiği birçok alan bu kapsamda değerlendirilebilir. Büyük Taarruz’un gerçekleştiği alanları kapsayan Afyon, Kütahya ve Uşak’taki Başkomutan Milli Parkı, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı vb. birçok savaş alanı da bu tür alanlar arasında sayılabilir.

Bu araştırmada dünyada savaş alanı turizmi olgusunu oluşturan savaş alanları konu olarak ele alınmıştır. Ulusal ve uluslararası çalışmalara bakıldığında bu konunun derinlemesine incelenmesinin çok yeni olduğu söylenebilir. Savaş alanları turizmi olgusunun literatürde kavramsallaştırılmasıyla ilgili farklı tanımlamalar göze çarpmaktadır. Araştırmada ilk olarak kapsamlı bir literatür taraması yapılarak savaş alanları turizmi araştırılmıştır. İkincil olarak literatür taramasından yola çıkarak İngiltere’de yer alan Battlefield Trust örgütü ve çalışmalarının savaş alanları turizmi ile ilgili olarak araştırılması kararlaştırılmıştır. Buradan yola çıkarak Birleşik Krallık (İngiltere) Savaş Alanları Kaynak Merkezi (UK Battlefield Resource Center) örnek olay çalışması ile incelenmiştir. Battlefield Trust örgütünün internet sayfasında örgütle ilgili izleyen bilgiler yer almaktadır.

Savaş Alanları Neden Önemlidir? Birleşik Krallık’taki hemen hemen herkes, herhangi bir savaş alanına yarım saatlik uzaklıkta yaşamaktadır. Hastings, Bosworth ve Culloden gibi savaş alanlarından bazıları birçok Birleşik Krallık vatandaşının aşına olduğu alanlardır. Bunların dışında diğerleri nispeten pek bilinmemektedir. Yine de bu alanlar bugünkü yaşam biçiminin şekillendirilmesinde rol oynamışlardır. Bu nedenle bu tarihsel alanların hem şimdi hem de gelecekte herkesin anlayacağı ve keyfini sürmesini sağlayacak şekilde korunmasını sağlamak önem arz etmektedir.

Savaş Meydanlarını Koruma: Kurum aracılığıyla savaş alanlarını uygun-suz gelişmeden ve yok olmaya karşı korumak için yerli ve ulusal kampanyalar düzenlenmektedir. Eğitsel ve rekreasyonel potansiyellerinden en iyi şekilde yararlanmak için çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Üyeler İngiltere genelinde sitelerde bilgilendirme panolarının kurulmasına yardımcı olmuştur ve ziyaret sırasında izlenecek savaş parkurları hazırlamıştır.

İnternet sayfasındaki kaynak merkezi, bir savaş alanını okurken ya da ziyaret esnasında kullanışlı bir bilgi kaynağı olarak ilgililere yardım edebilmektedir. Savaş Alanları Kaynak Merkezi internet sayfası içeriğinde merkezle ilgili izleyen bilgiler yer almaktadır.

Savaş Alanlarını Keşfetme: Battlefield Trust örgütüne katılmak, savaşlar ve savaş alanlarıyla ilgili daha fazla öğrenmenin önemli bir yoludur. Üyelerin çoğu kendi alanlarında uzman kişilerdir ve bilgilerini paylaşmaktan memnuniyet duymaktadır. Düzenli görüşmeler ve çalışma günleri düzenlenmekte ve bazen halk tarafından erişilemeyen alanlarda, tam bir savaş yürüyüşleri programı hayata geçirilmektedir. Gerçek bir savaş alanının bakımına ve yorumlanmasına adanmış yerel bir grubun parçası olmak birçok kişi için yeni arkadaşlıklar kurdukları ve üyelikleri sonucunda yeni beceriler kazandıkları bir süreci de beraberinde getirmiştir.

Bahsedilen kaynak merkezi, Birleşik Krallık çapında çatışma alanları hakkında bilgi sağlamak için geliştirilmiştir. Bir savaş alanını ziyaret eden herkes için önemli bir bilgi ve paha biçilmez bir eğitim kaynağıdır. Savaş alanları araştıran ya da muhafaza edenler için önemli bilgiler içermektedir. Haritalar, resimler, hava fotoğrafları, yürüyüş ve sürüş turları, öğretmenler için kaynaklar ve çok daha fazlası bu web sitesinde bulunmaktadır (“Why Battlefields Matter”, 2017).

Battlefield Trust örgütünün Birleşik Krallık (İngiltere) Savaş Alanları Kaynak Merkezinde yer alan 74 savaş içerik analizi ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Son olarak da Türkiye’de Kurtuluş Savaşı’nda yaşanan belli başlı savaşların listesine yer verilmiş ve savaş alanları turizminin ilgi odağı olma potansiyeli bulunan bu (niche) alanla ilgili çeşitli öneriler sunulmuştur.

Yazın Taraması

Kültürel ve tarihsel açıdan önemli olan birçok alan vardır. Ancak bunların bazıları turistik alanlar olabilmektedir. İzleyen altı aşama, kültürel ve tarihsel açıdan önemli olan alanların nasıl turistik alanlara dönüştüğünü göstermektedir:

Aşama. Adlandırma: Tam olarak ne adlandırılacak?

Aşama. Sergileme ve artma: Bir şeyin sergilenmesi, bir kaide üzerine oturtulması ya da ziyarette açılması. Sergileme bir şeyin resmi sınırlar çerçevesinde konumlandırılmasıdır.

Aşama. Kutsallaştırma: Sergilenen malzemenin kendisinin kutsallaştırmanın birinci aşamasına girmesi.

Aşama. Mekanik reproduksiyon: Kültürel fenomenin turistik destinasyonlar ve çekicilikleri kapsayarak zayıflamasındansa kutsallaştırılmasının esas koşulu olarak yoğunlaşması ve artması.

Aşama. Sosyal reproduksiyon: Kültürel nesnelere esas kaynaklarından uzaklaşarak günlük uygulamalarda yer alması. Yazar burada Singapur'da yer alan Waterloo caddesini örnek olarak vermiştir. Waterloo savaşı 1815'te Waterloo Belçika'da gerçekleşmiştir. Ama cadde ismi Singapur'daki bir caddeye verilmiştir.

Aşama. Sosyal koşullar: Alanın kutsallaştırılması bir mekânın ziyaret edilmesine yönelik bir eğilim yaratmaktadır ama o mekânın ziyaret edilmesini garanti etmemektedir. Bu eğilim motive olmuş ziyaretçilerin finansal ve erişilebilirlik vesilesiyle olumlu sosyal koşullarda meydana gelirse harekete dönüşmektedir. Yazar burada 1820'li yıllarda buhar gücüyle çalışan araçların Waterloo'ya seyahatleri mümkün kıldığını örnek olarak vermiştir (MacCannell, 1999, s. 46).

Alanların kutsallaştırılması teorisi kültür ve miras turizmi kapsamında yer alan savaş alanı turizmi konusunun incelenmesi açısından önemli bir yaklaşımdır. Türkiye'nin geçmişinde birçok savaşlar vuku bulmuştur. Ancak, bu savaşların geçtiği alanlara yönelik turizm hareketi derinlemesine incelenmemiştir. Buradan yola çıkarak literatür taraması kısmında savaş alanı turizmi ile ilgili yapılan kapsamlı taramanın, ileride yapılacak çalışmalar için bir temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

Kültür ve Miras Turizmi : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması toplantısında (1972), kültürel mirası evrensel olarak tarih, sanat ya da bilim alanında öne çıkan anıtlar, arkeolojik alanlar ve yapılar olarak tanımlanmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün (The World Tourism Organisation-WTO) kültürel turizm için iki tanımı bulunmaktadır. Bunlar dar anlamda kültürel turizm araştırma turları, sanatsal faaliyetler ve kültürel turlar, festivaller ve diğer kültürel etkinliklere seyahatler, anıt ve alanlara ziyaretler, doğayı, folkloru ya da sanat ve hac vecibesini yerine getirmek için kişilerin seyahatlerini içermektedir (UNESCO, 2017).

Geniş anlamda kültürel turizm kişilerin insan ihtiyacı olan farklılığı tatmin etmek için kültürel seviyelerini yükseltmeye yönelik yeni bilgiye, deneyimlere ve karşılaşmalara ulaşmak için yapılan tüm seyahatleri içermektedir.

Kültürel turizm dünya çapında dikkate değer bir gelişme göstermiş ve miras turizmi önemi kitleler tarafından fark edilmiştir (Mckrecher vd., 2002, s. 23). Kültürel turizm çekicilikleri turizm için önemli bir kaynaktır (Gunn, 1997, s. 4). Örnek olarak Avustralya'da 2012'de yapılan uluslararası ziyaretçi profil

araştırmasına göre kültür ve mirasları görmek için 2.8 milyon ziyaretçi ülkeyi ziyaret etmiş ve bu ziyaretçilerin %57'si tarihi miras kapsamındaki yapıları, alanları ve anıtları ziyaret etmiştir (“Arts and Culture”, 2014). Nuryanti (1996, s. 252) mirasın kapsamlı tanımının nesilden nesille nakledilen mirasla ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Kültürel mirasın araştırmalarda kavramlaştırılması Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Kültürel miras ve kültürel miras turizmi tanımlamaları

Kültürel Miras	
Literatür	Kavramsallaştırma
Hewison (1987, s. 4)	Kültürel miras yapmacık bir tarihtir ve birçok ürünü aslında hiç var olmayan bir dünyanın fantezileridir.
Bowes (1989, s. 37)	Kültürel miras geniş anlamda sadece belli başlı alanları ve kurumları kapsamakla kalmamalı ayrıca çiftlik ve arazi dokusu, yollar, limanlar, endüstriyel yapılar, köyler, ana caddeler, ticari işletmeler ve tabii ki insanlar ve onların etkinlikleri ve faaliyetleri gibi coğrafi temelli belirli bir bölgenin sunduğu bütün görüntüyü kapsamalıdır.
Ashworth ve Tunbridge (1990, s. 23)	Kültürel miras çağdaş toplumun miras almayı ve bırakmayı seçtiği şeylerdir.
Johnson ve Thomas (1995, s. 175)	Kültürel miras geçmiş tarafından belli belirsiz ya da yanlış işlenmiş bir çeşit bağlantılı her şeydir.
Prentice (1993, s. 4)	Kültürel miras, bir değer olarak bir nesilden diğer nesle aktarılan vasiyet ve mirastır.
Schouten (1995, s. 24)	Kültürel miras mitoloji, ideoloji, yerel gurur, romantik düşünceler ya da sade pazarlama vasıtasıyla tarihin metalaştırılması sürecidir.
Kirshenblatt-Gimblett (1998, s. 34)	Kültürel miras, yanlışların, ölümün, modası geçmiş ve artık kullanılmayan şeylerin yeniden değerlendirilmesidir. Şimdiki zamandaki kültürel üretimin geçmişe başvuran şeklidir.
Lowenthal (2005, s. 83)	Kültürel miras geçmişten bize uzandığını varsaydığımız her şey anlamına gelmektedir. Doğanın ham maddesinden üretilmiş yapılar, mühendislik çalışmaları, hüner ve sanat, diller, gelenekler insanların kendilerini kapsamaktadır.
Ballesteros ve Ramirez (2007, s. 678)	Miras bir uzman tarafından yapılmış keşiften daha çok sosyal bir yapıdır.
Kültürel Miras Turizmi	
Literatür	Kavramsallaştırma
Ashworth (2000, s. 21)	Geçmişteki anıların ve deneyimlerin metalaştırılmış eserler, yapılar aracılığıyla kültürel miras üreticileri, turizm endüstrisi ve yerel yöneticilerin işbirliği halinde olması durumudur.
Fyall ve Garrod (1998, s. 214)	Sosyo-kültürel varlıklar ziyaretçileri çekmek için kullanan bir ekonomik aktivitedir.

Hollinshead (1988, s. 185)	Yerel gelenekler ve toplumsal kültürel mirasın folklorik gelenekler, sanat ve el işleri, etnik tarih, sosyal gelenekler ve kültürel etkinlikleri kapsayacak şekilde çekicilikler olarak hizmet verebilmesidir.
Jamal ve Kim (2005, s. 56)	Kültürel miras turizmi geçmişi, insanları, mekânları ve kültürleri bir araya getirerek edimsel bir yarış ve diyaloga çevirmektedir. Küresel, kişisel ve yerel sosyal hayat açısından önemli bir fenomendir.

Kaynak: Yazarlar tarafından tabloda belirtilen kaynaklardan derlenmiştir.

Tablo 1’de görüleceği üzere kültürel miras ve kültürel miras turizmi birçok farklı bilim dalından gelen yazarlar tarafından tanımlanmıştır. Kültür turizmi başlığı altında sınıflandırılan miras turizmi, tarihte seyahatlerin en eski biçimlerinden biridir (Timothy ve Boyd, 2006, s. 2). Kültür ve miras turizmi sanatın, kültürün ve mirasın ziyaretçiler için anahtar bir çekicilik ve faaliyetlerinin odak noktası olan bir turizm türünü işaret etmektedir (“Cultural and Heritage Tourism Development”, 2014).

Karanlık Turizm (Dark Tourism) ve Ölüm Turizmi (Thanatourism):

Ölüme ilişkin ilk turizm deneyimlerine Roma’nın gladyatör oyunları, hac ziyaretleri ya da ortaçağdaki halka açık idamlar örnek olarak verilebilir (Stone ve Sharpley, 2008, s. 576). Ölüm, yıkım, savaş ve trajediyle ilgili alanlara yapılan ziyaretler, son yirmi yılda ölüm turizmi (thanatourism), karanlık turizm (dark tourism), ölümü sağma (milking the macabre), siyah noktalar (black spots), dehşet verici turizm (morbid tourism), ölümcül çekicilikler (fatal attractions), hüznün turizmi (grief tourism) ve acımasızlık mirası (atrocious heritage) gibi tanımlamalarla akademik çalışmalarda yer almıştır (Dann, 1995, s. 36, Seaton, 1996, s. 236, Rojek, 1997, s. 54, Blom, 2000, s. 32, Ashworth, 2004, s. 97, (“Archives for the Types of Grief Tourism”, 2017).

Karanlık turizm kavramı ilk defa Lennon ve Foley (2000, s. 9) tarafından kullanılmıştır. Karanlık turizm ölüm, keder, felaket, yıkım ve insanlık trajedilerinin yaşandığı yerlere seyahati içermektedir (Timothy, 2011, s. 19). Lennon ve Foley’in (2000, s. 9) “Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster”, isimli çalışmasından sonra konu üzerine yapılan akademik çalışmalar artmıştır. Akademi ve medya alanlarında karanlık turizm terimi en çok kabul edilen tanımlama olarak görülmektedir.

Lennon ve Foley’e (2000, s. 10) göre karanlık turizm ölümün metalaştırıldığı ve bazılarının tartıştığına göre sunumunun gerçek ya da kurgusal olmasına bakılmaksızın küresel iletişim pazarında ölümün tüketim için bir meta haline geldiği bir turizm türüdür. Karanlık turizm, turizm araştırmalarında dikkat çeken bir kavramdır. Ancak aşırı kapsamlı ve teorik olarak zayıftır (Dunkley, 2007, s. 372). Karanlık turizmin sınıflaması Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Karanlık turizm sınıflaması

Karanlık Turizmi Bölümleri	Karanlık Turizmin Alt Bölümleri
Riskli yerler (perilous places): Güncel ve geçmişten gelen tehlikeli destinasyonlar	Korku kasabaları (towns of horror) Tehlikeli destinasyonlar (dangerous destinations)
Korku evleri (houses of horror): Günümüzden ya da geçmişten korku ve ölümlle bağlantılı yapılar	Ölüm zindanları (dungeons of death) Kötü oteller (heinous hotels)
Ölümcül alanlar (fields of fatality): Ölüm, korku, şöhret ya da kötü şöhretle anılan topraklar ve bölgeler.	Kanlı savaş alanları (bloody battlegrounds) Soykırım cehennemi (hell of the holocaust) Ünlülerin yattığı mezarlıklar (cemeteries of celebrities)
Azap turları (tours of torment): Ölüm, cinayet ve suçla ilişkili çekiciliklere turlar ve ziyaretler	Suç ve cinayet (murder and mayhem) Kötülüğü ün saldıği için (the now notorious)
Ölüm temalı (themed thanatos): Ölüm ve çekilen eziyetler çevresinde temalınmış koleksiyonlar ve müzeler.	Korkunç müzeler (morbid museums) Ahlak anıtları (monuments to morality)

Kaynak: Stone (2006, s. 147)

Karanlık turizm çekiciliklerine John F. Kennedy'nin suikastta uğradığı Dallas, San Fransisco'daki Alcatraz Hapisanesi, İngiliz iç savaşıyla ilgili gösterimlerin yapıldığı Sealed Knot Topluluğu gösterilebilir (Seaton, 1996, s. 235, Blom, 2000, s. 33, Wilson, 2008, s. 23). 11 Eylül 2001'de New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezine düzenlenen terör saldırılarının meydana geldiği Ground Zero olarak adlandırılan alan günümüzde bir turizm çekiciliğine dönüşmüştür. Ground zero ölenlerin törenlerle anıldığı, satıcıların hatıra eşyalar sattığı, turistlerin ve hacıların ziyaret ettiği bir çekicilik yaratmıştır (Adams, 2007, s. 69).

Savaş Alanı Turizmi (Battlefield Tourism): Savaş sözcüğü “devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, uğraşma, kavga, mücadele” ve “hayvanların birbirleriyle yaptığı mücadele, bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyla girilen mücadele” şeklinde tanımlanmıştır (“Türk Dil Kurumu”, 2017).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere savaşların vuku bulduğu dönemlerde cephele boyunca yaşanan korkunç ölümler doğal ve yapay çevredeki yıkım ve tahribatlarıyla daha önceleri belki de turizm hareketlerine hedef olan birçok kültürel mirasın harabeye dönmesine ya da yok olmasına neden olmuştur. Bu

kadar ölüm, yıkım ve tahribatın yaşandığı bu alanların kendileri de ilginç bir biçimde birer turizm çekiciliğine dönüşmüştür.

Savaş alanları fiziki coğrafyanın savaş, seyyahlık, anma ve turizm ile sembolik mekânlara dönüştüğü ve yitip gidenlerin yaşayan birer mezarı olma anlam karmaşası ile karşı karşıyadır. Savaş alanlarının belirgin içgüdüsel tasviri ile şehitlikler ve anıtlar, tarihsel bilinç ve savaşın kültürel anılarından etkilenmiştir (“National Park System”, 2017).

Savaş alanlarına yapılan ziyaretler insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihte birçok ünlü kişilik savaş alanlarına ziyaretler gerçekleştirmiştir. Barışsever seyahat acentacısı Thomas Cook’un ilk deniz aşırı girişimi Belçika’da yer alan Waterloo savaş alanına yapılan turdur. Ayrıca Thomas Cook’un Amerika’da gerçekleştirdiği ilk turu Gettysburg savaş alanına düzenlenmiştir. Amerikan İç Savaşı günümüzde yılda iki milyona ulaşan azımsanmayacak sayıda asker, eski muharip, hacı ve turiste Gettysburg’u ziyaret etmek için ilham kaynağı olmaktadır (Adams, 2007, s. 72).

Seaton’ın (1996, s. 236) çalışmasında savaş alanları turizmi ölüm turizminin bir türü olarak tanımlanmıştır. Antropolog Verdery (1999, s. 47) savaş alanlarına ziyareti kapsayan özel bir turizm türünü analiz etmiştir. Bu alanları ziyaret edenlerin bireysel olarak kutsal alanları ziyaret etme ihtiyacında olan ve ahlak konusunda belli bir duruş sergileyen kişiler olduğunu önermiştir. Lennon ve Foley (2000, s. 10) tüketim kültürünün evrimleşerek savaş, ölüm ve yıkım dâhil her şeyi metalaştırdığını gözlemlemiştir. Birinci Dünya Savaşı savaş alanlarının ilk karanlık turizm alanları olarak nitelendirilebileceğini önermişlerdir. Çünkü Avrupa merkezli bu büyük dünya savaşı zaman içerisinde Avrupa’da yaşayan tüm aileleri gazeteler, mektuplar, diyaloglar ve erken dönem sinema filmleri ile etkilemiştir.

Modern dünyada savaş alanlarına, ünlü kişilerin mezarlarına, kötü olaylar nedeniyle meşhur olan yerlere turizm hareket oldukça çoktur ve bu alanlara yönelen turizm hareketi tartışmasız bir fenomendir (Seaton, 1996, s. 236). Hüzün turizmi alanında hizmet veren web sitesi “grief-tourism.com”a göre hüzün turizmi türleri Tablo 3’te sınıflandırılmaktadır.

Tablo 3. Hüzün turizmi türleri

Savaş Alanı Turizmi (Battlefield Tourism)	Mezarlık Turizmi (Cemetery Tourism)
Felaket Turizmi (Disaster Tourism)	Hayalet Turizmi (Ghost Tourism)
Soykırım Turizmi (Holocaust Tourism)	Hapishane Turizmi (Prison Tourism)
Ölüm Turizmi (Thanatourism)	

Kaynak: (“Archives for the Types of Grief Tourism”, 2017)

Literatürde savaş alanı turizminin kültürel miras turizmi kapsamında ölüm turizmi ya da karanlık turizm içerisinde yer aldığı görülmektedir. Ölüm turizmi ya da karanlık turizm Birinci Dünya Savaşı savaş alanları gibi birincil alanlara ziyaretleri ya da ölümler ve öldürülenlerin anıldığı Birinci Dünya Savaşı anıtları gibi ikincil alanları kapsayan ölüm ile doğrudan ya da dolaylı bağlantılı alanları kapsamaktadır (Kenneth, 2003, s. 7).

Savaş alanlarına yapılan turizm hareketine örnek olarak her sene 25 Nisan'da Avustralya ve Yeni Zelandalı turistlerin Şafak Ayını için Çanakkale'ye gelmeleri örnek gösterilebilir. Anadolu Ajansı'na göre 25 Nisan 2015'te Anzak Koyunda Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelen 10 bin kişiden fazla bir grup toplanmıştır ("Anzaklardan Çanakkale'de Şafak Ayını", 2017).

YÖNTEM

Yin (1984, s. 48) örnek olay araştırması metodunu gerçek yaşam bağlamı içerisinde güncel bir fenomeni ampirik bir araştırma ile inceleme olarak tanımlamış özellikle fenomen ve içeriği arasındaki sınırların açık olarak belirgin olmadığı durumlarda ve birden fazla kaynağın kanıt olarak kullanıldığı durumlarda kullanılmasını gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma Sorularının Belirlenmesi ve Tanımlanması

Araştırma kapsamında izleyen araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

Yaşandıkları dönemlerde ölüm, yıkım ve felaketlere neden olan savaşlar ve bunların gerçekleştiği savaş alanlarına gerçekleşen turizm olgusunu destekleyecek ve bu alanların korunması ve tanıtımına yardımcı olacak kurumlar var mıdır?

Bu çeşit kurumlar var ise bu kurumlar bu alanların korunması ve tanıtımını nasıl gerçekleştirmektedir?

Türkiye tarihinde yer alan savaşlar ve bunların gerçekleştiği savaş alanları turistik birer çekicilik olarak değerlendirilebilir mi?

Örnek Olayın Seçilmesi, Veri Toplama ve Analiz Tekniklerinin Belirlenmesi

Örnek olay araştırması için söz edilen araştırma sorularından yola çıkarak Birleşik Krallık (İngiltere) Savaş Alanları Kaynak Merkezi'nin (UK Battlefield Resource Center) incelenmesi ve bir örnek olay olarak ele alınmasına karar verilmiştir. Bir örnek olay seçilmesinin nedeni İngiltere'deki savaş alanlarıyla ilgili bu merkezin benzersiz bir merkez olmasıdır.

Örnek olay metodunun önemli avantajlarından biri de veri toplama aşamalarında birçok kaynağın ve tekniğin kullanılmasıdır. Araştırmacı araştırma sorularını cevaplamak için hangi verilerin toplanacağını ve analiz tekniklerini kullanacağını belirleyerek araştırmada ilerleme sağlayabilir. Toplanan veriler normalde ağırlıklı olarak niceldir ama nitel de olabilir. Betimleme analizi, görüşmeler, belge incelemeleri, gözlem ve fiziksel eserler bile araştırma araçları olarak kullanılabilir (“Case Study”, 2017).

Bu araştırmada belge inceleme tekniği yöntem olarak belirlenmiştir. İngiltere’deki savaş alanları merkezinin listelediği savaş alanlarının web sayfaları ve bu sayfalarda erişime ve indirmeye açık belgeler ile bilgiler araştırma kapsamında incelenmiştir.

Örnek olay metodunun önemli avantajlarından biri de veri toplama aşamalarında birçok kaynağın ve tekniğin kullanılmasıdır. Araştırmacı araştırma sorularını cevaplamak için hangi verilerin toplanacağını ve analiz tekniklerini kullanacağını belirleyerek araştırmada ilerleme sağlayabilir. Toplanan veriler normalde ağırlıklı olarak niceldir ama nitel de olabilir. Betimleme analizi, görüşmeler, belge incelemeleri, gözlem ve fiziksel eserler bile araştırma araçları olarak kullanılabilir (“Case Study”, 2017). Örnek olay yöntemi, hem bir araştırma modeli (Karasar, 2017, s.17), hem de bir öğretim yöntemi olarak kullanılmaktadır (Güçlüol 1985, s.68, Küçükahmet 1994, s.21, Okutan 2015, s.37). Bu araştırmada belge inceleme tekniği yöntem olarak belirlenmiştir. İngiltere’deki savaş alanları merkezinin listelediği savaş alanlarının web sayfaları ve bu sayfalarda erişime ve indirmeye açık belgeler ile bilgiler araştırma kapsamında incelenmiştir.

Veri Toplama Aşaması

Araştırmada veri toplanması için ilk olarak Battlefield Trust ile bağlantıya geçilmiş, araştırmanın amacı ve konuyla ilgili yardım talep edilmiştir. Verilerin toplanması ve analiz edilmesi için gerekli belgelerin elde edilmesi, sınıflandırılması ve saklanması için Battlefield Trust örgütünden izin ve belge kopyaları talep edilmiştir. Örgüt tarafından gönderilen ve savaş alanları merkezinin web sitesinden elde edilen belge ve bilgiler incelenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Verilerin değerlendirilmesi için içerik analizi yöntemi seçilmiştir. Örgüt ve internet sitesinden elde edilen savaş alanları ile ilgili bilgi ve belgeler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

İçerik Analizi

İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır (Weber: 1989, s. 5). Araştırmacılar bu teknik ile bu çeşit kelime ve kavramların niceliğini belirler, mevcudiyetlerini, anlamlarını ve ilişkilerini analiz ederler. Bu çalışmada İngiltere Savaş Alanları Kaynakları Merkezi'nin web sitesinde yer alıp listelenen savaşlar içerik analizi ile çözümlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1. Birleşik Krallık'taki Tescilli Savaş Alanları

Kaynak: ("Registered Battlefields", 2017)

Şekil 1'deki harita incelendiğinde Birleşik Krallık'taki tescilli savaş alanları ve isimleri kırmızı noktalar olarak görülebilmektedir. İçerik analizinin kavramsal ve ilişkiyel olmak üzere iki genel türü bulunmaktadır. Kavramsal analiz metinlerde genellikle kelimelerle ifade edilen kavramların bulunması ve sıklıklarının analiz edilmesi olarak düşünülebilir. Bunun tam tersi olan ilişkiyel içerik analizi ise analizi bir adım ileri götürerek metinler içerisindeki kavramlar arasındaki ilişkileri inceleme konusu yapar ("Case Study", 2017). Bu araştırmada Birleşik Krallık Savaş Alanları Kaynak Merkezi'nde yer alan ve Tablo 3'te listelenen savaşlar kavramsal içerik analizi ile incelenmiştir. Bu analizden elde edilecek sonuçların Türkiye'de büyük bir savaş alanı turizmi potansiyeli bulunan alanların turizm amaçlı değerlendirilmesi için yol gösterici olması öngörülmektedir.

Kavramsal içerik analizinde incelenen kavramlar net ve örtük olabilir. Net kavramları belirlemek kolay olurken gizli kavramları belirlemek daha zordur. Bu araştırmada savaş alanları kaynakları merkezinin web sitesinde yer alan savaşlara ayrılmış her bir savaş alanı sayfasındaki savaşlara ait verilen bilgiler için kullanılan kelimeler kodlanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma sorusu olarak aşağıdaki soru belirlenmiştir:

Savaş alanları turizmüne ilgi duyanlar Birleşik Krallık Savaş Alanları Merkezinin internet sitesine girdiklerinde savaş alanları ile ilgili hangi ana bilgileri edinmektedirler?

Araştırma sorusu belirlendikten sonra araştırmacı yedi aşamalı kodlama adımları ile içerik analizine başlayabilir (Carley: 1993, s. 78). Yedi aşama şu şekildedir.

Aşama Analiz Seviyesinin Belirlenmesi

Araştırmada savaş alanları merkezinde yer alan savaşlara ait internet sitesindeki her bir savaş için verilen ana unsur bilgileri incelenecektir.

Aşama Kodlanan Kavramların Belirlenmesi

İçerik analizi araştırmasında savaş alanları merkezi internet sitesinde yer alan ana unsur bilgileri olarak Tablo 4'teki kavramlar analiz edilmiştir.

Tablo 4. Savaşların ana unsur bilgileri

Savaşların İsimleri	Savaşların Tipleri
Savaşların Yer Aldığı Seferler	Savaşların Yaşandığı Dönemler
Savaşların Sonuçları	Savaşların Yapıldığı Ülkeler
Savaşların Yapıldığı Bölge	Savaşların Yapıldığı Mekânlr
Savaşların Yapıldığı Araziler	Savaşların Yapıldığı Tarihler
Savaşların Başlangıç Zamanı	Savaşların Gerçekleştiği Süreler
Savaşlarda Yer Alan Ordular	Savaşlarla İlgili Sayılar
Savaşların Yapıldığı Konumlar	Savaşlardaki Kayıplar

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Aşama Kavramların Mevcudiyeti ya da Sıklık Değerleri için Kodlanmasının Kararlaştırılması

İçerik analizi araştırmasında savaş alanları için verilen ana unsur bilgilerinin sıklık değerlerinin kodlanmasına karar verilmiştir. Metin içinde geçen kavramların sıklık değerlerinin analiz edilmesi araştırmacılara metinlerin daha geniş bir bakış açısıyla incelenmesi avantajını sağlayacaktır.

Aşama Kavramların Ayırt Edilmesi

İçerik analizi araştırmasında ana bilgileri zaten ayırt edilmiş olarak web sitesi aracılığıyla çevrimiçi ziyaretçilere sağlandığından buradaki metinler analiz edilecektir.

Aşama Metin Kodlaması İçin Kurallar Geliştirilmesi

İçerik analizinde her bir savaş için verilen ana bilgiler verilen sınıflara göre analiz edilecektir.

Aşama Konuyla İlgisiz Bilgilerin Ne Yapılacağına Kararlaştırılması

İçerik analizinde konuyla ilgisiz bilgiler analize dâhil edilmeyecektir.

Aşama Metinlerin Kodlanması

Savaş alanları kaynak merkezinin internet sayfasında yer alan 74 savaşın her birine ait temel bilgi metinleri kodlanmıştır. Yapılan çeviriler iki araştırmacının gözetiminde TURENG sözlüğü kullanılarak yapılmıştır. Savaş alanlarına ilgi duyan turistlerin ilk başvuracağı yerlerden biri günümüz enformasyon çağında internettir. Bu açıdan bu savaşlara ilişkin çevrimiçi toplu bir kaynak

niteliğinde olan savaş alanları merkezindeki savaş alanları içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan analizler tarihsel analizler değildir. Sadece bu merkezi kullanarak savaş alanlarıyla ilgili bilgilere ulaşım ilgili alanları ziyaret edecek turistlerin elde ettiği bilgilere ışık tutma amacındadır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Savaşlardan geri kalan somut fiziksel eserler antik kentler, tapınaklar ve ören yerlerinin kalıntılarıyla mukayese edilemez. Bu savaş alanlarından geriye kalan somut fiziksel eserler mezar taşları ya da anıtlardan ibarettir. Ama tarihteki hikâyeleri günümüz dünyasında somut fiziksel eserler olmasa bile insanları bu alanlara çekmektedir. Bu açılarından içerik analizi yapılması araştırmacılar tarafından uygun görülmüştür. İçerik analizinde kavramlar başlıkları altında yer alan metinlerin kodlanmasına yönelik analiz şu şekildedir:

Savaşların İsimleri ve Tarihleri

Tablo 5'te 74 savaşın isimleri ve tarihleri sunulmuştur. Bu savaşlar kronolojik sıralamasına göre verilmiştir.

Tablo 5. Savaşların isimleri ve tarihleri

Brunanburh Savaşı	937 (1)
Maldon Savaşı	10 Ağustos 991 (1)
Fulford Savaşı	20 Eylül 1066 (1)
Stamford Bridge Savaşı	25 Eylül 1066 (1)
Hastings Savaşı	14 Ekim 1066 (1)
Northhallerton Savaşı	22 Ağustos 1138 (1)
Largs Savaşı	2 Ekim 1263 (1)
Lewes Savaşı	14 Mayıs 1264 (1)
Evesham Savaşı	4 Ağustos 1265 (1),
Stirling Bridge Savaşı	11 Eylül 1297 (1)
I. Falkirk Savaşı	22 Temmuz 1298 (1)
Bannockburn Savaşı	24 Haziran 1314 (1)
Myton Savaşı	20 Eylül 1319 (1)
Borough Bridge Savaşı	16 Mart 1322 (1)
Dupplin Moor Savaşı	12 Ağustos 1332 (1)

Halidon Hill Savaşı	10 Temmuz 1333 (1)
Neville's Cross Savaşı	17 Ekim 1346 (1)
Otterburn Savaşı	5 Ağustos 1388 (1)
Hamildon Hill Savaşı	14 Eylül 1402 (1)
Shrewsbury Savaşı	21 Temmuz 1403 (1)
Harlaw Savaşı	24 Temmuz 1411(1)
Blore Heat Savaşı	23 Eylül 1459 (1),
Northampton Savaşı	10 Temmuz 1460 (1)
Mortimer'in Geçidi Savaşı	2 Şubat 1461 (1)
Towton Savaşı	19 Mart 1461 (1)
Edgcote Savaşı	26 Temmuz 1469 (1)
Barnet Savaşı	14 Nisan 1471 (1)
Tewkesbury Savaşı	4 Mayıs 1471 (1)
Bosworth Savaşı	22 Ağustos 1485 (1)
Stoke Field Savaşı	16 Haziran 1487 (1)
Flodden Savaşı	9 Eylül 1513 (1)
Solway Moss Savaşı	24 Kasım 1542 (1)
Ancrum Moor Savaşı	27 Ocak 1545 (1)
Pinkie Savaşı	10 Eylül 1547 (1)
Newburn Ford Savaşı	28 Ağustos 1640 (1)
Powick Bridge Savaşı	23 Eylül 1642 (1)
Edgehill Savaşı	23 Ekim 1642 (1)
Brentford Savaşı	12 Kasım 1642 (1),
Turnham Green Savaşı	13 Kasım 1642 (1)
Braddock Down Savaşı	19 Ocak 1643 (1)
Hopton Heath Savaşı	19 Mart 1643 (1)
Seacroft Moor Savaşı	30 Mart 1643 (1)
Stratton Savaşı	16 Mayıs 1643 (1)
Chalgrove Savaşı	18 Haziran 1643 (1)
Adwalton Moor Savaşı	30 Haziran 1643 (1)
Landsdown Hill Savaşı	5 Temmuz 1643 (1)

Roundway Down Savaşı	13 Temmuz 1643 (1)
I. Newbury Savaşı	20 Eylül 1643 (1)
Winceby Savaşı	11 Ekim 1643 (1)
Nantwich Savaşı	25 Ocak 1644 (1)
Cheriton Savaşı	19 Mart 1644 (1)
Cropledy Bridge Savaşı	29 Haziran 1644 (1)
Marston Moor Savaşı	2 Temmuz 1644 (1)
Lostwithiel Savaşı	21 ve 31 Ağustos 1644 (1)
II. Aberdeen Savaşı	13 Eylül 1644 (1)
II. Newbury Savaşı	27 Ekim 1644 (1)
Auldearn Savaşı	9 Mayıs 1645 (1)
Naseby Savaşı	14 Haziran 1645 (1)
Alford Savaşı	2 Temmuz 1645 (1)
Langport Savaşı	10 Temmuz 1645 (1)
Kilsyth Savaşı	15 Ağustos 1645 (1)
Philiphauth Savaşı	13 Eylül 1645 (1)
Rowton Heath Savaşı	24 Eylül 1645 (1)
Stow on the Wold Savaşı	21 Mart 1646 (1)
II. Dunbar Savaşı	3 Eylül 1650 (1)
Worcester Savaşı	3 Eylül 1651 (1)
Drimclog Savaşı	1 Haziran 1679 (1)
Bothwell Bridge Savaşı	22 Haziran 1679 (1)
Sedgemoor Savaşı	6 Temmuz 1685 (1)
Killiecrankie Savaşı	27 Temmuz 1689 (1)
Sherrifmuir Savaşı	13 Kasım 1715 (1)
Prestonpans Savaşı	21 Eylül 1745 (1)
II. Falkirk Savaşı	17 Ocak 1746 (1)
Culloden Savaşı	16 Nisan 1746 (1)

Savaşların Tipleri

Tablo 6’da görüldüğü gibi içerik analizi sonuçlarına göre savaşların tipi olarak 48 kere Savaş, 2 kere Çarpışma, 1 kere Eğimli Savaş kavramları kullanılmıştır. 23 savaşa ait savaş tipi ile ilgili bilgi yer almamaktadır.

Tablo 6. Savaşların tipleri

Savaş (48)	Çarpışma (2)
Eğimli Savaş (1)	Bilgi yok (23)

Savaşların Yer Aldığı Seferler

Analiz sonuçlarına göre savaşların yer aldığı 36 seferin isimleri Tablo 7’de görülmektedir. Bu seferler incelendiğinde 4 savaş Edgehill, 3 savaş Güney Batı: 1643 ve 2 savaş İkinci Newbury seferleri içerisinde yer almıştır. 38 savaşa ilişkin sefer bilgilerine yer verilmemiştir.

Tablo 7. Savaşların yer aldığı seferler

Edgehill (4)	Güney Batı Seferi: 1643 (3)	İkinci Newbury Seferi (2)
Maldon Kuzey Seferi: 1066 (1)	Norman Fethi Seferi (1)	Hastings Seferi (1)
Northhallerton Seferi (1)	Evesham Seferi (1)	1319 Kuzey Seferi (1)
Borough Bridge Seferi (1)	Neville’s Cross Seferi (1)	Batı Seferi:1461 (1)
Edgcote Seferi (1)	Bosworth Seferi (1)	Stoke Seferi (1)
İkinci Bishop Savaşı Seferi (1)	Kuzey Seferi: 1643 (1)	Reading Seferi (1)
Kuzey Seferi: 1643 (1)	Gloucester Seferi (1)	Lincolnshire Seferi: 1643 (1)
Güney Seferi: 1643-1644 (1)	Cropredy Seferi (1)	Kuzey Seferi: 1644 (1)
Naseby Seferi (1)	Güney Batı Seferi: 1645-1646 (1)	Chester Seferi (1)
Stow on the Wold Seferi (1)	Worcester Seferi (1)	Monmouth İsyanı Seferi (1)
Bilgi yok (38)		

Savaşların Yaşandığı Dönemler

Tablo 8’de görüldüğü gibi içerik analizi sonuçlarına göre, 26 savaş İç Savaş, 9 savaş Ortaçağ, 8 savaş Güllerin Savaşı, 3 savaş Viking, 1 savaş Norman Fethi, 1 savaş Ortaçağ: Stephan ve Matilda İç Savaşı, 1 savaş İskoç Özgürlük Savaşı, 1 savaş Yüzyıl Savaşları ve 1 savaş Stuart Ayaklanması savaş dönemlerinde gerçekleşmiştir. 23 savaşın dönemine ilişkin bilgilere yer verilmemiştir.

Tablo 8. Savaşların yaşandığı dönemler

İç Savaş (26)	Ortaçağ (9)	Güllerin Savaşı (8)
Viking (3)	Norman Fethi (1)	Ortaçağ: Stephan ve Matilda İç Savaşı (1)
İskoç Özgürlük Savaşı (1)	Yüzyıl Savaşları (1)	Stuart Ayaklanması(1)
Bilgi yok (23)		

Savaşların Sonuçları

Tablo 9’da görüldüğü gibi içerik analizi sonuçlarına göre 13 Kraliyet, 9 Parlamenter, 7 İngiliz, 5 Yorkist, 3 İskoç, 3 Asi, 2 Viking, 2 Tartışmalı, 1 Norman, 1 Baron, 1 Tartışmalı Parlamenter, 1 Tartışmalı Kraliyet ve 1 Asi Ordusunun Yok Edilmesi zaferleri savaşlarda yaşanmıştır. 25 savaşın sonucuna ilişkin bilgilere yer verilmemiştir.

Tablo 9. Savaşların sonuçları

Kraliyet Zaferi (13)	Parlamenter Zaferi (9)	İngiliz Zaferi (7)
Yorkistlerin Zaferi (5)	İskoç Zaferi (3)	Asilerin Zaferi (3)
Viking Zaferi (2)	Tartışmalı (2)	Norman Zaferi (1)
Baron Zaferi(1)	Tartışmalı Parlamenter Zaferi (1)	Tartışmalı Kraliyet Zaferi (1)
Asi Ordusunun Yok Edilmesi (1)	Bilgi yok (25)	

Savaşların Yapıldığı Ülkeler

Tablo 10’da görüldüğü gibi analiz sonuçlarına göre 51 savaş İngiltere ve 1 savaş ise İskoçya’da gerçekleşmiştir. 22 savaşın nerde gerçekleştiğine ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Ağırlıklı olarak savaşlar İngiltere ana karasında gerçekleşmiştir. İngiltere’nin bu bilgiler ışığında yakın geçmişe ait savaş alanlarına sahip olmamasına karşın önemli bir savaş alanları turizmi destinasyonu olduğu söylenebilir. Türkiye’nin geniş tarihi ve kültürel miras potansiyeli göz önüne alındığında savaş alanları turizmine yönelik önemli bir destinasyon olma potansiyeli bulunmaktadır.

Tablo 10. Savaşların yapıldığı ülkeler

İngiltere(51)
İskoçya (1)
Bilgi yok (22)

Savaşların Yapıldığı Bölgeler

Tablo 11’de görüldüğü gibi analiz sonuçlarına göre 9 savaş Yorkshire, 5 savaş Worcestershire, 4 savaş Northumberland, 3 savaş Somerset, 3 savaş Cornwall, 3 savaş Northamptonshire, 3 savaş Gloucestershire, 2 savaş Berkshire, 2 savaş Cheshire, 2 savaş Oxfordshire, 2 savaş Sussex, 2 savaş Middlesex, 2 savaş Herofordshire, 1’er savaş Essex, Durham, Shropshire, Leicestershire, Nottinghamshire, Cumbria, Tyneside, Staffordshire, Isles of Scilly, Wilshire, Lincolnshire ve Hampshire bölgelerinde gerçekleşmiştir. 20 savaşın gerçekleştiği bölgeye ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Yorkshire, Worcestershire ve Northumberland’ın savaş alanlarının fazlalığıyla öne çıkan bölgeler olduğu söylenebilir.

Tablo 11. Savaşların yapıldığı bölgeler

Yorkshire (9)	Worcestershire (5)	Northumberland (4)
Somerset (3)	Cornwall (3)	Northamptonshire (3)
Gloucestershire (3)	Berkshire (2)	Cheshire (2)
Oxfordshire (2)	Sussex (2)	Middlesex (2)
Herofordshire (2)	Essex (1)	Durham (1)
Shropshire (1)	Leicestershire (1)	Nottinghamshire (1)
Cumbria (1)	Tyneside (1)	Staffordshire (1)
Isles of Scilly (1)	Wilshire (1)	Lincolnshire (1)
Hampshire (1)	Bilgi yok (20)	

Savaşların Yapıldığı Mekânlar

Savaşların yapıldığı mekânlar Tablo 12’de görülmektedir. Gerçekten de savaşların birçoğu birden fazla mekânda gerçekleşmiştir. Yaşandığı dönemlerde bu mekânlarda ölüm, yıkım ve felakete neden olan savaşlar modern dünyada bu mekânların birer turizm destinasyonu olarak turist çekmesini sağlayabilmektedir. Savaşların yapıldığı mekânlar birbirinden farklı mekânlar olduğu için içerik analizi uygulanmamıştır.

Tablo 12. Savaşların yapıldığı mekânlar

Maldon	Fulford	Catton
Lewes/Southover	Evasham	Myton
Borough Bridge	Berwick upon Tweed	Mordington
Crossgate	Bearpark	Otterburn

Troughend	Humbleton	Aked
Harlescott	Hardingstone	Northampton St Gilles
Mortimershire	Kingsland	Towtown
Saxton cum	Scarthingwell	Edgcote
South Mimms	Enfield	Monken Hadley
Tewkesbury	Dadlington	Stoke Golding
Shenton, Sutton Cheney	West Stoke	Presse,
Crookham	Heatherslaw	Flodden
Arthuret	Newburn	Hall
Ryton	Stella	Worcester (Lower Wick)
Kineton	Radway	Brentford
Turnham Green	Braddock	St Pinnock
Hopton	Coton	Salt
Enson	Seacroft	Poughill
Stratton	Chalgrove	Warpsgrove
Drighlington	Adwalton	Lansdown
Bishops Canning	St James	Heddington
Newbury	Enbourne	Sandleford Priory
Winceby	Henhull	Nantwich
Acton	Hurleston	Cheriton
Tichborne	Hinton Ampner	Bramdean
Bishop's Sutton	Cropredy	Wardington
Long Marston	Bilton, Tockwith	Wilstrop
Lostwithiel	Tywardreath	Golant St Sampson
Fowey	Speen and Shaw	Newbury
West Berkshire	Naseby	Sibbertoft
Clipston	Pibsbury	High Ham
Pitney	Rowton	Waverton
Christleton	Broadwell	Upper Swell
Donnington	Longborough	Worcester
Westonzoyland	Chedzoy	
*Savaşların yapıldığı mekânların çokluğu ve farklılığı göz önüne alınarak içerik analizi yapılamamıştır.		

Savaşların Yapıldığı Araziler

Tablo 13'te görüldüğü gibi savaşlardan bazıları verilen bilgilere göre birden fazla arazi üzerinde yapılmıştır. İçerik analizi sonucu elde edilen bilgiler, savaşların yapıldığı araziler ile ilgili genel bilgiler vermesi açısından özellikle turistlerin bu alanları ziyaretleri esnasında önemli olarak düşünülebilir. Analiz sonuçlarına göre savaşların sayıları ve yapıldıkları araziler şu şekildedir: Açık Alan (29), Çayır (15), Çitlik Arazisi (14), Bozkır (11), Şehir (8), Ormanlık (5), Bataklık (3) ve Tarım Arazisi (2). İngiltere'de yer alan savaşların çoğu yakın geçmişte gerçekleşmemiştir. Türkiye'ye bakıldığında ise Çanak-kale savaşının geçtiği Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı halen ayakta olan siperleri, şehitlikleri ve hatta batık gemileri ile günümüz dünyasında bu alanları ziyaret edecek turistler için somut çekicilikler oluşturmaktadır.

Tablo 13. Savaşların yapıldığı araziler

Açık Alan (29)	Çayır (15)
Çitlik Arazisi (14)	Bozkır (11)
Şehir (8)	Ormanlık (5)
Bataklık (3)	Tarım Arazisi (2)
*Savaşların bazıları birden fazla arazi türü üzerinde gerçekleşmiştir.	

Savaşların Yapıldığı Tarihler

Merkezde yer alan 74 savaşın tarihleri Tablo 5'te görülmektedir. Öne çıkan yıllara baktığımızda 1471 yılında 2, 1642 yılında 4, 1643 yılında 10, 1644 yılında 7, 1645 yılında 7, 1679 yılında 2 ve 1746 yılında 2 savaş meydana gelmiştir. Bu kadar eski geçmişe ait alanların savaş alanları turizmi kapsamında hatırlanıp ziyaret edilmesi gerçekten incelenmeye değer bir konudur. Türkiye'nin bu konudaki tarihi potansiyeli düşünüldüğünde gerçekten de bu konunun üzerinde durulması önemli olarak düşünülebilir.

Savaşların Başlangıç Zamanları

Tablo 14'te görülen analiz sonuçlarına göre 26 savaş sabah, 13 savaş öğlen, 1 savaş akşam ve 2 savaş belirsiz olarak tanımlanmıştır. Bu alanları ziyaret edecek turistlerin savaşlarla ilgili bu detaylı bilgilere sahip olması bu alanların merak edilmesi ve ziyaret edilme potansiyellerini artırabilir.

Tablo 14. Savaşların başlangıç zamanları

Sabah (26)	Öğlen (13)	Akşam (1)
Belirsiz (3)	Bilgi yok (31)	

Savaşların Gerçekleştiği Süre

Tablo 15’te görülen analiz sonuçlarına göre savaşların gerçekleştiği süreler Kısa (1-4 Saat) (16), Tüm Gün (15), Birkaç Saat (8) olarak kodlanmıştır. 35 savaşın gerçekleştiği sürelerle ilişkin bilgilere yer verilmemiştir.

Tablo 15. Savaşların gerçekleştiği süre

Kısa (1-4 Saat) (16)	Tüm Gün (15)
Birkaç Saat (8)	Bilgi yok (35)

Savaşlarda Yer Alan Ordular

Tablo 16’da görülen analiz sonuçlarına göre 31 ordu Kraliyet, 22 ordu Parlamenter, 12 ordu İngilizler, 9 ordu İskoçlar, 8 ordu Asiler, 5 ordu Yorkistler, 5 ordu Lancastrian, 3 ordu Vikingler, 1 ordu Saksonlar ve 1 ordu Normanlar ve Müttefikleri taraflarından savaşlarda yer almıştır. Savaşlarda yer alan 51 orduya ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Savaşlarda yer alan orduların savaş alanları turizmdeki önemi incelenmesi gereken bir konudur. Çanakkale’de savaşan ve ölen atalarını ziyarete gelen on binlerce Avustralyalı ve Yeni Zelandalı turist bu olguya örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 16. Savaşlarda yer alan ordular

İngiliz Kraliyet (31)	Parlamenterler (22)	İngilizler (12)
İskoçlar (9)	Asiler (8)	Yorkistler (5)
Lancastrian (5)	Vikingler (3)	Saksonlar (1)
Normanlar ve Müttefikleri (1)	Bilgi yok (51)	* Savaşan karşılıklı ordular nedeniyle toplam 148’dir.

Savaşlarla İlgili Sayılar

Analiz sonuçlarına göre 50 savaşla ilgili sayılar Tablo 17’de görülmektedir. Turistlerin bu alanları ziyaret ederken savaşı ve şiddetini değerlendirmede bu sayılar önem arz etmektedir. 24 savaşa ilişkin ise sayılarla ilgili bilgi verilmemiştir.

Tablo 17. Savaşlarla ilgili sayılar

Her iki Tarafta 3000-6000 Kişi (1)
Belirsiz (1)
Belirsiz Ama İngilizlerin Sayısı Fazla (1)
İngilizler Muhtemelen 5000-7000 Kişi Normanlar Muhtemelen 8000'den az (1)
Belirsiz Ama Bazı Kaynaklarda 16000 İskoç10000 İngiliz (1)
İngiliz (Kraliyet) 10000, Asiler (Leicester Kontu)5000 (1)
İngiliz (Kraliyet) Asilerin 3 Katı, Asiler (Leicester Kontu) 6000 (1)
İskoçlar Muhtemelen 10000-15000, İngilizler 10000-20000 (1)
Kraliyet 4000 Asiler 700 Şövalye ve Sayısı Kesin Olmayan Silahlı Takipçileri (1)
İngilizler 8000 İskoçlar 15000 (1)
İngilizler 700 Silahlı Asker 10000 Okçu ve Diğer Piyadeler, İskoçlar Yaklaşık 10000-15000 (1)
İngilizler 8000, İskoçlar 6000 (1)
İskoçlar 10000 (1)
İngilizler (Kraliyet) 14000 Asiler 10000 (1)
Yorkistler 60000 Kişi Olduklarını İddia Etti, Lancastrian 40000 Kişi Olduklarını İddia Etti (1)
Muhtemelen her iki tarafta 2000-3000 Kişi (1)
Yorkistler 40000 Kişi Lancastrian 40000 Kişi (1)
İngilizler (Kraliyet) Muhtemelen 5000-6000 Asiler Belirsiz (1)
Yorkistler 10000 Kişi Lancastrians 15000 Kişi (1)
Yorkistler 4000 Kişi Lancastrians 5000 Kişi (1)
Kraliyet 10000-15000 Asiler 5000-8000 (1)
Kraliyet 15000 Asiler 8000 (1)
İngilizler 26000 İskoçlar 35000-40000 (1)
İngilizler 3000 İskoçlar 18000 (1)
İngilizler 5500 İskoçlar 20000 (1)
Kraliyet 1000 Süvari ve Ağır Süvari Parlamenterler 1000 Süvari ve Ağır Süvari (1)
Kraliyet Güçlü 15000 Kişi Parlamenterler 15000 Biraz Üzeri (1)
Kraliyet 12000 Kişilik Ordudan 4600 Piyade Savaşa Katılan Parlamenterler 13000 Kişi (1)

Kraliyet 12000 Parlamenterler 24000 (1)
Kraliyet 5000 Parlamenterler 4000 (1)
Kraliyet 1200 Parlamenterler 1500 (1)
Kraliyet 20 Süvari Parlamenterler Çoğunlukla Silahşörlere ve Sadece 3 Süvari (1)
Kraliyet 3000 Parlamenterler 5600 (1)
Kraliyet 1000 Süvari, Ağır Süvari, Piyade Parlamenterler 1150 Süvari, Ağır Süvari (1)
Kraliyet Süvari, Mızrakçı, Silahşörlere Oluşan Dengeli Ordu, Parlamenterler Şilahşörlere (1)
Kraliyet 4000 Piyade 2000 Süvari 300 Ağır Süvariden Oluşan Dengeli Ordu, Parlamenterler 1500 Piyade 2500 Süvari (1)
Her İki Tarafa Yaklaşık 15000 Kişi (1)
Kraliyet 2500-3000 Süvari Ağır Süvari Parlamenterler 2000 Piyade 3000 Süvari Ağır Süvari (1)
Kraliyet 1000 Süvari, 2500 Piyade, Parlamenterler 2500-3000 Piyade 1800 Süvari 500 Ağır Süvari (1)
Kraliyet 5000 Kişi, Parlamenterler 10000 Kişi (1)
Kraliyet 5000 Süvari 4000 Piyade Parlamenterler 5000 Süvari 4000 Piyade (1)
Kraliyet 18000 Kişi, Parlamenterler 28000 Kişi (1)
Kraliyet 7000 Süvari 12000 Piyade, Parlamenterler 2900 Süvari 6500 Piyade (1)
Kraliyet 4000 Süvari 5500 Piyade, Parlamenterler 7300 Süvari 9300 Piyade (1)
Kraliyet Yaklaşık 12000 Kişi, Parlamenterler Yaklaşık 15000 Kişi (1)
Kraliyet 7000 Kişi, Parlamenterler 10000 Kişi (1)
Kraliyet 4000 Kişi, Parlamenterler 4000 Kişi (1)
Kraliyet 1000 Süvari 1500 piyade Parlamenterler 1750 Süvari 2000 Piyade (1)
Kraliyet Çoğunu İskoç Piyadelerin Oluşturduğu 12000 Kişi, Parlamenterler 28000 Kişi (1) Kraliyet 2600 Kişi, Asiler 3600 Kişi (1)
Bilgi yok (24)

Savaşların Yapıldığı Konumlar

Tablo 18’de görüldüğü üzere analiz sonuçlarına göre 21 savaşın konumu belirgin, 10’u kesin belirgin, 9’u yaklaşık belirgin, 5’i muhtemelen belirgin, 3’ü alternatif alanlar, 1’i ihtilafli ve 1’i belirsiz olarak belirtilmiştir. 24 savaşa ilişkin konum bilgileri bulunmamaktadır. Uzak geçmişte yaşanan bu savaşların ve alanlarının konumlarına ilişkin somut kayıtların bulunması günümüzde bu alanların savaş alanları turistlerinin ziyaretine açık olması sonucunu doğurmuştur.

Tablo 18. Savaşların yapıldığı konumlar

Belirgin (21)	Kesin Belirgin (10)
Yaklaşık Belirgin (9)	Muhtemelen Belirgin (5)
Alternatif Alanlar (3)	Belirsiz (1)
İhtilafı (1)	Bilgi yok (24)

Savaşlardaki Kayıplar

Savaşlardaki kayıplar ile ilgili bilgiler Tablo 19’da görülmektedir. Literatür kısmında incelenen ölüm turizmi kavramı ışığında bu alanları ziyaret eden turistler için bu bilgilerin savaşlarla ilgili merak uyandırması ve karşılaştırılmaları yapılması açısından bu alanların yer aldığı destinasyonlar için önemli bir avantajdır. Analiz sonuçlarına göre 39 savaşın kayıplarıyla ilgili bilgiler yer alırken, 35 savaşın kayıplarıyla ilgili bilgilere yer verilmemiştir. Yapılan analiz sonucunda savaşlarda galip olan tarafların kayıplarının kayıtlara genellikle düşük olarak geçtiği saptanırken mağlup olan tarafların ise kayıplarının fazlalığı göze çarpmaktadır.

Tablo 19. Savaşlardaki kayıplar

Belirsiz Ama Ağır Viking Kayıpları (1)
İngiliz (Kraliyet) Az Ama Belgelenen 7500-10000 Asi Kaybı Olası Değil (1)
İngilizler 1000-4000 Kayıp Verdirdiğini İddia Ediyor (1)
İskoçlar Az (1)
İngilizler Az (1)
İskoçlar Ağır (1)
İngilizler Az İskoçlar 1000 Ölü Birçok Esir (1)
Hafif (1)
Belirsiz (400 Ölü İddiaları Var) (1)
Mümkün Görünmeyen Kayıtlarda Yorkistler 10000 Lancastrian 20000 Ölü (1)
Belirsiz Ama Muhtemelen Yüksek (1)
Her İki Taraftan 1500 Ölü (1)
Yorkistler 500 Ölü (1)
Lancastrians 2000 Ölü (1)
Muhtemelen Kraliyet 1000 Ölü Asiler 100 Ölü (1)

Kraliyet Muhtemelen Sadece 100 Ölü (1)
Asiler 4000 Kadar Ölü (1)
İngilizler 4000 Ölü (1)
İskoçlar 10000 Ölü(1)
İngilizler Az (1)
İskoçlar 20 Savaşta Ölü, Birkaç Yüz Boğularak Ölen, 1500 Tutsak (1)
Az (1)
Kraliyet Çok Az (1)
Parlamenteler 30-40 ölü 100 Yaralı (1)
1000 Ölü 2000-3000 Yaralı (1)
170 Ölü, Belirsiz Sayıda Yaralı, 400 Parlamenter Tutsak (1)
İki Taraftan 50 Ölü Bilinmeyen Sayıda Yaralı (1)
Kraliyet Az (1)
Parlamenteler 200 Ölü 1500 Tutsak (1)
Toplam 300-500 Ölü (1)
Parlamenteler 300 Ölü 1700 Tutsak (1)
Az (1)
Kraliyet Az Parlamenterler 500 Ölü (1)
Kraliyet 200-300 Ölü Birçok Yaralı, Parlamenterler Sadece 20 Ölü 60'dan Az Yaralı (1)
Kraliyet 200-300 Ölü 800 Tutsak, Parlamenterler 20 Ölü Birçok Yaralı (1)
Kraliyet 200 Ölü 1500 Tutsak Parlamenterler Az Ölü (1)
Kraliyet 300 Ölü Parlamenterler 60 Ölü (1)
Kraliyet Az Ölü Parlamenterler Asker Kaçakları Dahil 700 Kişi (1)
Kraliyet 4000 Ölü 1500 Tutsak (1)
Kraliyet 100 ölü Parlamenterler 300 Ölü 6000 Tutsak (1)
Kraliyet 500-700 ölü, Parlamenterler 500-700 Ölü (1)
Kraliyet 1000 Ölü, Parlamenterler 150'den Az Ölü (1)
Kraliyet Az Ölü 5000 Tutsak, Parlamenterler Az Ölü (1)
Kraliyet 600 Ölü, 800 Tutsak Parlamenterler Belirsiz (1)

Kraliyet 200 Ölü 1500 Tutsak Parlamenterler Kısıtlı Ölü (1)
Kraliyet 3000 Ölü 7000 Tutsak Parlamenterler 200 Ölü (1)
Kraliyet 80 Ölü Asiler Muhtemelen 1000'den Fazla Ölü (1)
Bilgi yok (35)

Battlefield Trust adlı örgütün internet sitesinden elde edilen bilgiler ve savaş alanlarıyla ilgili ne tür bilgilerin kayıt altında olması gerektiğine yönelik yapılan bu çalışmanın ardından, bahse konu tarihsel veri ve bilgilerin benzerlerinin bulunabileceği, Türkiye coğrafyasında gerçekleşmiş ve potansiyel olarak ziyaret edilebilecek savaş alanlarına örnekler bulunarak Tablo 20'de sıralanmıştır. Bu savaş alanlarının her biri ile ilgili kayıtlar ortaya çıkarılmalı ve özel ilgi turizminin önemli ve yükselen bir değeri olan savaş alanı turizmi potansiyelleri ilerdeki çalışmalarda ele alınmalıdır.

Tablo 20. Kurtuluş Savaşı'nda gerçekleşen belli başlı muharebeler

Adı	Tarihi	Bölgesi	Taraflar
Başkomutanlık Meydan Muharebesi	26-30 Ağustos 1922	Kütahya (Dumlupınar)-Afyon	Türkiye-Yunanistan
Büyük Taarruz	26 Ağustos-9 Eylül 1922	Bugünkü Yalova - Bilecik - Eskişehir - Afyon - Denizli - Aydın, İzmir illeri ve içinde kalan bölge. (Batı Anadolu)	Türkiye-Yunanistan
Gediz Muharebeleri	24 Ekim-12 Kasım 1920	Kütahya (Gediz)	Türkiye-Yunanistan
Kütahya-Eskişehir Muharebeleri	10-24 Temmuz 1921	Kütahya-Eskişehir	Türkiye-Yunanistan
Sakarya Meydan Muharebesi	22 Ağustos-13 Eylül 1921	Sakarya Nehri Doğusu-Ankara	Türkiye-Yunanistan
Tellidede Muharebeleri	24-29 Haziran 1919	Ovaemir-Yeniköy-Kadıköy (Aydın)	Türkiye-Yunanistan
Birinci İnönü Muharebesi	6-11 Ocak 1921	İnönü (Eskişehir)	Türkiye-Yunanistan
İkinci İnönü Muharebesi	23 Mart-1 Nisan 1921	İnönü (Eskişehir)	Türkiye-Yunanistan
Gümrü Muharebesi	7 Kasım 1920	Gümrü (Ermenistan)	Türkiye-Ermenistan

Kars Muharebesi	30 Ekim 1920	Kars	Türkiye- Ermenistan
Oltu Muharebesi	25 Temmuz-5 Eylül 1920	Oltu (Erzurum)	Türkiye- Ermenistan
Sarıkamış Muharebesi	29 Eylül 1920	Sarıkamış	Türkiye- Ermenistan
Kovanbaşı Muharebesi	10 Ekim 1920	Osmaniye	Türkiye-Fransa
Maraş Muharebesi	21 Ocak-12 Şubat 1920	Maraş	Türkiye-Fransa Türkiye- Ermenistan
Urfa Muharebesi	9 Şubat-11 Nisan 1920	Urfa	Türkiye-Fransa

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Örnek olay ve içerik analizi araştırmalarında incelendiği üzere İngiltere’de yer alan Battlefield Trust örgütü ve onun savaş alanları kaynakları merkezi savaş alanlarına gerçekleşen turizm olgusunu desteklemekte ve bu alanların korunmasına ve tanıtımına yardımcı olmaktadır. Savaş alanları kaynakları merkezinin internet sitesinde yer alan 74 savaşa ilişkin bilgiler bu alanlara yönelik turizm hareketini desteklemektedir. İçerik analizi çalışmasında incelenen bu savaşlara ilişkin bilgilerin yer aldığı metinler Türkiye’de yer alan örnek savaş alanları üzerine yapılacak benzer bir çalışma ile bu alanlar üzerine turizm hareketine katkıda bulunabilecektir.

Araştırma konusu olan Battlefield Trust örgütü tescilli savaş alanları ile ilgili bilgi bütününe oluşturulmasını sağlamıştır. Böyle bir girişim uzak tarihte yer almış savaşların yaşandığı bu alanların hem yerinin saptanması, korunması ve tanıtımı için önemli bir girişimdir. İnsanların bilgiye ulaşmak için internet olanaklarını kullandığı günümüz dünyasında tarihte yaşanmış savaşların her biri için kaynakların taranıp bilgi edinilmesi zorluğu göz önüne alındığında böyle bir merkezin varlığının savaş alanlarının tanıtımı için çok önemli işlevler yerine getirdiği öngörülebilir.

Türk tarihi göz önüne alındığında geçmişinde yaşanmış destansı hikayeler barındıran bir çok savaş ve savaş alanı bulunmaktadır. Araştırmada Kurtuluş Savaşı’nda gerçekleşen belli başlı savaşlar yer verilmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 vizyonu: Turizmi, istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede öncü bir sektör konumuna ulaştırmak ve Türkiye’yi 2023 yılına kadar,

uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında uluslararası bir marka haline getirmektir. Vizyonu ile Türkiye’de kültür turizmi kapsamında miras alanları başlığı altında geniş bir potansiyele sahip savaş alanlarımıza yönelik turizm hareketlerinin artırılması ortaya konan hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli bir nokta olarak görülebilir.

Araştırma ile ilgili kısıtlılıklara bakılacak olursa Örnek Olay Araştırması kapsamında sadece Battlefield Trust örgütü araştırılmıştır. Bir örneğin ele alınması savaş alanlarına yönelik turizm hareketinin daha geniş anlamda ele alınması gerekliliğini önemini ortaya koymaktadır. Daha fazla sayıda araştırmacının geçmişten günümüze var olmuş savaş alanlarını ziyaret etme hareketini günümüz dünyasında ortaya çıkan çok farklı ve yeni turistik çekiçilikleri göz önüne alarak araştırması bu alanla ilgili bilgi dağarcığının gelişmesine katkıda bulunabilecektir.

KAYNAKLAR

Alili, M. (2017). Avrupa’daki ve Türkiye’deki Hüzün Turizmi Destinasyonlarının Karşılaştırması Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 38-50.

Adams, P, C. (2007). *Footsteps Across Time The Evolution, Use and Relevance of Battlefield Visits to the British Armed Forces*, (Crenfield University, Defence College of Management and Technology (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Crenfield.

Ashworth, G. & Tunbridge, J. (1990). *The Tourist Historic City*. New York. Belhaven Press.

Ashworth, G, J. (2000). *Heritage, Tourism and Places: A Review*. Tourism Recreation Research, 25 (1), 19-29.

Ashworth, G, J. (2004). “Tourism and the Heritage of Atrocity: Managing the Heritage of South African Apartheid for Entertainment”, New Horizons in Tourism: Strange Experiences and Stranger Practices, Hz. T, V, Singh, CABI, Cambridge MA,. 95-108.

Ballesteros, R. E., ve Ramirez, H., M. (2007). Identity and Community: Reflections on the Development of Mining Heritage Tourism in Southern Spain. *Tourism Management*, 28, 677-687.

Basarin, V. J. (2011). *Battlefield Tourism-Anzac Day Commemorations at Gallipoli: An Empirical Analysis*, (Deakin University, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Avusturalya.

Blom, T. (2000). Morbid Tourism -a Postmodern Market with an Example from Althorp, *Norsk Geogr Tidsskr*, 54, 29-36.

- Bowes, R. (1989). Tourism and Heritage: A New Approach to the Product. *Recreation Research Review*, 14(4), 35-40.
- Carley, K. (1993). Coding Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis. *Sociological Methodology*, 23, 75-126.
- Çelik, A. (2017). Hüzün Turizmi Üzerine Bir Derleme, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 41-55.
- Dann, G, M, S. (1995). Tourism: the Nostalgia Industry of the Future. In Theobald, *Global Tourism*, Ed. William, F, Butterworth-Heinemann, Oxford, s. 35-37.
- Dunkley, R, A. (2007). “Re-Peopling Tourism: A ‘Hot Approach, to Studying Thanatourist Experiences””, *The Critical Turn? in Tourism Studies: Innovative Research Methodologies (Advances in Tourism Research)*, Ed. Morgan I, ve Pritchard, N, Oxford, Elsevier, 371-386.
- Fyall, A., ve Garrod, B. (1998). Heritage Tourism: at What Price?. *Managing Leisure*, 3 (4), 213-228,
- Gunn, C. A. (1997). *Attractions: First Power, Third Ed., Vacationscape*, Taylor & Francis, Washington.
- Güçlüoğlu, K. (1985). *Eğitim Yönetiminde Karar ve Örnek Olaylar*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Hewison, R. (1987). *The Heritage Industry: Britain in a Climate of Decline*, Methuen, Londra.
- Hollinshead, K. (1988). “First Blush of the Long Time: The Market Development of the Australia’s Living Aboriginal Heritage: Tourism Research Expanding Boundaries”, *Proceedings of the 19th Annual Conference of Travel and Tourism Research Association*, s. 183-198.
- Jamal, T, B, ve Kim, H. (2005). Bridging the Interdisciplinary Divide: Towards an Integrated Framework for Heritage Tourism Research. *Tourist Studies*, 5 (1), 55-83.
- Johnson, P. ve Thomas, B. (1995). “Heritage as Business”, *Heritage, Tourism and Society*, Ed. Herbert, D., Mansell Publishing House, Londra, s. 170-190.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998). *Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage*. Berkeley : Ca: University of California Press.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kenneth, E, F. (2003). *Shadowed Ground: America’s Landscapes of Violence and Tragedy*, Revised Edition, Austin: University of Texas Press, Texas.

- Kurnaz, H. A., Çeken, H. ve Kılıç, B. (2013). Hüzün Turizmi Katılımcılarının Seyahat Motivasyonlarının Belirlenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 57-73.
- Küçükahmet, L. (1994). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Gazi Büro Kitapevi.
- Lowenthal, D. (2005). Natural and Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 11 (1), 81-92.
- Lennon, J. J. ve Foley, M. (2000). *Dark Tourism: The Attraction of Death An Disaster*, Continuum, Londra.
- Lloyd, D. W. (1998). *Battlefield Tourism Pilgrimage and the Commemoration of the Great War in Britain, Australia and Canada*, Berg, New York.
- MacCannell, D. (1999). *The Tourist*, MacMillan, Londra.
- Mckrecher, B., Cros, H., ve Mckrecher, R. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, Haworth Hospitality Press, USA, s. 23.
- Miles, S.T. (2011). *Battlefield Tourism: Meanings and Interpretations*, (University of Glasgow, College of Arts, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Glasgow.
- Nuryanti, W., (1996). Heritage and Postmodern Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23 (2), 249-260.
- Okutan, M., (2015). Sınıf Yönetiminde Örnek Olaylar. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Prentice, R. (1993). *Tourism and Heritage Attraction*. Londra: Routledge.
- Prideaux, S. (2007). “Echoes of War: Battlefield Tourism”, *Battlefield Tourism History, Place and Interpretation*, Ed. Ryan, C., Elsevier, Londra, s. 17-27.
- Rojek, C. (1997). “Indexing, Dragging and the Social Construction of Tourist Sights”, *Touring Cultures*, Hz. Rojek, C, ve Urry, J, Routledge, Londra,. 52-73.
- Rose, G. (1995). “Place and Identity: A Sense of Place”, *A Place in the World?: Places, Cultures and Globalization*, Ed. Massey, D. ve Jess, P., Oxford University Press, Oxford, s. 87-132.
- Schouten, F. (1995). “Heritage as Historical Reality”, *Heritage, Tourism and Society*, Ed. Herbert, D., (pp. 21-31). Mansell Publishing House, Londra, s. 21-31.
- Seaton, A. V. (1996). “Guided by the Dark; from Thanatopsis to Thanatourism”, *International Journal of Heritage Studies*, 2 (4), s. 234-244.
- Sharpley, R. (2009). *Shedding Light on Dark Tourism*. The Darker Side of Travel The Theory and Practice of Dark Tourism Ed. Sharpley R. ve Stone P.

Smith, V. L. (1998). War and Tourism: An American Ethnography. *Annals of Tourism Research*, 25 (1), 202-227.

Stone, P, R. (2006). A Dark Tourism Spectrum: Towards a Typology of Death and Macabre Related Tourist Sites Attractions and Exhibitions. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*, 52 (2), 145-160.

Stone, P, R, ve Sharpley, R. (2008). Consuming Dark Tourism: A Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*, 35 (2), 574-595.

Timothy, D, J, ve Boyd, S, W. (2006). Heritage Tourism in the 21st Century: Valued Traditions and New Perspectives. *Journal Of Heritage Tourism*, 1 (1), 1-16.

Timothy, D, J. (2011). *Cultural Heritage and Tourism: An Introduction*, Channel View, Ontario.

Urry, J., (1990). *The Tourist Gaze*. London:Sage.

Verdery, K. (1999). *The Political Lives of Dead Bodies: Reburial and Post Socialist Change*. New York: Columbia University Press.

Weber R. P., (1989). *Basic Content Analysis*. London: Sage.

Wilson, J, Z. (2008). *Prison: Cultural Memory and Dark Tourism*. New York: Peter Lang Publishing.

Yin, R, K. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park CA: Sage.

INTERNET KAYNAKLARI

Anzaklardan Çanakkale’de Şafak Ayini. (2017).

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150425_gelibolu_safak_ayini (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2017).

Archives for the Types of Grief Tourism. (2017)

<http://www.grief-tourism.com/category/types-of-grief-tourism/> (Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2017).

Arts and Culture. (2014).

<http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Lookup/4172.0main+features172014> (Erişim Tarihi: 7 Mart 2017).

Battlefield Trust. (2017)

<http://www.battlefieldtrust.com/resource-centre/index.asp> (Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2017).

Case Study. (2017).

<https://www.ischool.utexas.edu/~ssoy/usesusers/1391d1b.htm> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2017).

Cultural and Heritage Tourism Development. (2014).

<http://www.destinationbc.ca/getattachment/Programs/Guides-Workshops-and-Webinars/Guides/Tourism-Business-Essentials-Guides/TBE-Guide-Cultural-and-Heritage-Tourism-Jan2014.pdf.aspx> (Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2017).

Cultural Heritage Traveler. (2014)

http://tinet.ita.doc.gov/outreachpages/download_data_table/2014-cultural-heritage-profile.pdf (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2017)

Managing Cultural World Heritage. (2017)

<http://whc.unesco.org/document/125839> (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2017).

National Park System. (2017).

https://www.nps.gov/tps/how-to.../charter_draft5.doc (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2017).

Registered Battlefields. (2017)

<http://www.battlefieldstrust.com/media/314.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2017).

Türk Dil Kurumu. (2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58f7b837b69a60.38238929 (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2017).

Why Battlefields Matter?. (2017).

<http://www.battlefieldstrust.com/page50.asp> (Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2017).

World Heritage List. (2017).

<http://whc.unesco.org/en/news/1500/> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2017).

Extended Abstract

Commodification of the experiences and materials that Urry (1990, s. 33) defines as “Tourist Gaze” has created many tourism experiences in today’s modern society. There are many options that promote tourism and motivate visitors together with the developing communication tools. Battlefield tourism can be regarded as a tourism movement being part of the heritage tourism industry (Miles, 2011, s. 3). Wars and the fields associated with conflicts have long been discussed in terms of heritage tourism in a broad context (Sharpley, 2009, s. 24). Pain, sadness, distress, anguish, fear and death experienced as a result of the war have been affecting people and a tourism movement has been seen in such places (Kurnaz et al., 2013, s. 57). Wars have led to terrible deaths along the fronts and the destruction of the natural and artificial periphery. Wars also have led to the destruction of many cultural heritages that had probably been the focus of tourism movements in pre-war times. These areas of death, destruction and disappearance have become contradictionally an attraction for tourism itself in the post-war periods. Battlefields are places where physical geography is transformed into symbolic spaces through war, travel, commemoration, and tourism. At the same time they are the graves of those who died in battle. This situation brings ambiguity for such places. The martyrdoms and monuments were influenced by historical consciousness and the cultural memories of war, along with a clear instinctual description of the battlefields. Visits to battlefields are as old as the history of mankind. In the past many famous personages have made visits to the battlefields. Peaceful travel agent Thomas Cook’s first offshore initiative is the Battlefield of Waterloo in Belgium. Thomas Cook’s first tour in America was also organized to visit the battlefield of Gettysburg. The American Civil War is a source of inspiration to visit Gettysburg for a number of troops, ex-combatants, pilgrims and tourists who reach two millions of people annually today (Adams, 2007, s. 72). In the study of Seaton (1996, s. 236), battlefields are defined as a type of tourism death tourism. The anthropologist Verdery (1999, s. 47) analyzed a special type of tourism involving visits to battlefields. He suggested that visitors to these areas were individuals who needed to visit the sacred sites individually and had a certain stance on morality. Lennon and Foley (2000, s. 10) have observed that consumption cultures have evolved and commodified everything, including war, death, and destruction. They suggested that battlefields of First World War can be described as the first visiting areas of dark tourism. Because, this war affected all the families living in Europe in due course by newspapers, letters, dialogues and early motion picture films. In literature, battlefield tourism seems

to be involved in death tourism or dark tourism within the scope of cultural heritage tourism. Death tourism or dark tourism includes areas directly or indirectly linked to deaths, including visits to primary areas, such as World War I battlefields, or secondary areas such as the First World War memorials of deaths and losses (Kenneth, 2003, s. 7). As an example of the tourism movements to the battlefields, Australians and New Zealanders (Anzacs) coming to Çanakkale for “Dawn Rite” on 25th of April every year can be given for Turkey. According to Anatolian News Agency, on April 25th, 2015, more than ten thousand people from Australia and New Zealand gathered at Anzac Bay. It was decided to realize a case study in order to underline the importance of battlefield tourism. Examination of UK Battlefield Resource Center was considered as a case study. One of the reasons for choosing this center as a case study is its uniqueness in UK. To collect data, Battlefield Trust Resource Center was contacted at first, and the purpose of the research was explained. Copies of permits and documents have been requested from the Battlefield Trust organization for the collection, classification and storage of the documents required for the collection and analysis of the data. The documents and information sent by the organization and obtained from the website of the battlefield center were examined. Content analysis method was selected for the evaluation of the data. Information and documents related to the battlefields obtained from the organization and the web site were analyzed by content analysis method. As examined in the case study and content analysis study, the Battlefield Trust in England and its battlefield resources support the realization of tourism in the central war sites and help to protect and promote these areas. The information of the 74 battles on the website of the Center for the Battlefields, supports the tourism movement in these areas. Texts with information on these kinds of wars could contribute to a similar work on the exemplary battlefields in Turkey. When history is taken into account, there are many wars that contain epic stories of the Turks in the distant and recent past. Tourism Strategy of Turkey 2023 Vision is to increase tourism and to become a pioneer sector in regional development and to make Turkey an international brand among the first five countries in terms of number of tourists and tourism revenue in international markets until 2023. Vision can be seen as an important point in the realization of the objectives of increasing tourism movements towards battlefields with a wide potential under the title of heritage sites in Turkey in culture tourism.

